

Lausunto

07.08.2024

YVV/1271/2024

Asia: VN/16819/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle kansaneläkelain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain sekä eräiden muiden etuuslakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Pyydämme ystävällisesti ottamaan kantaa ehdotuksiin sekä tarvittaessa tuomaan esiin myös perustelut näkemyksillenne.

Voitte halutessanne tuoda esiin myös sellaista keskeistä tietoa, joka näkemyksenne mukaan vaikuttaa esityksen vaikutusten arviointiin.

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuttavana olevassa luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotetaan kansaneläkkeen, takuueläkkeen, sairauspäivärahan sekä Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahaetuuksien alaikärajan nostamista nykyisestä 16 vuodesta 18 vuoteen. Esityksessä ehdotetaan myös työttömyysetuuksien maksamiseen alle 18-vuotiaille säädetyt poikkeuksia rajattavaksi nykyiseen nähden. Lisäksi vammaisuuksista annetun lain mukaisia etuuksia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vammaistukea maksettaisiin jatkossa alle 18-vuotiaalle lapsen vammaistukena sekä 18 vuotta täyttäneelle aikuisen vammaistukena.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, että eri sosiaaliturvaetuuksien maksamisen alaikärajan nostamiselle on sinänsä olemassa yhteiskuntapoliittisesti perusteltuja syitä, joita on esityksessä tuotu esiin, kuten oppivelvollisuusiän nosto 18 vuoteen sekä vanhempien elatusvelvollisuuden jatkuminen 18 ikävuoteen. Sosiaaliturvajärjestelmän systematiikan ja ymmärrettävyyden vuoksi on myös perusteltua, että etuuksien alaikäraja on pääsääntöisesti sama eri sosiaaliturvaetuuksissa. Valtuutettu haluaa kuitenkin nostaa esiin esitykseen liittyviä ongelmia tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumisen osalta.

Esityksen yhdenvertaisuusvaikutuksia koskevassa luvussa 4.2.3.1. todetaan, että ”mahdollisuudesta myöntää nuoren kuntoutusraha 16–17-vuotiaille nuorille säädettiin aikanaan niiden nuorten ensimmäisen ammatillisen koulutuksen suorittamisen edellytysten parantamiseksi, joilla on riski päätyä nuorena työkyvyttömyyseläkkeelle, sekä sen turvaamiseksi, että ennen kuin nuorelle myönnetään työkyvyttömyyseläke, olisi luotettavasti selvitetty, ettei nuorella ole ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksia.” Edelleen esityksen mukaan alle 20-vuotiaiden kuntoutusraha nähdään nuorten positiivisena erityiskohteluna, jonka rajaamista täysi-ikäisiin nuoriin voitaisiin pitää yhdenvertaisuuden kannalta hyväksyttävänä sääntelynä, koska jatkossa kenelläkään 16–17-vuotiaalla ei olisi mahdollisuutta opiskella kuntoutusrahalta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on lausunut tämän hallituksen esityksen kanssa saman aikaisesti lausuttavana olleen Kelan kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamista koskevan esityksen (VN/36258/2023) yhteydessä, että tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää usein tiettyjen ihmisryhmien huomioimista osana lainvalmistelua ja päätöksentekoa. Yhdenvertaisuuslain 5 § velvoittaa viranomaisia edistämään yhdenvertaisuutta sekä ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteuttamisen edistämiseksi. Lisäksi perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Osana viranomaisen velvollisuuteen edistää yhdenvertaisuuden toteutumista voi myös kuulua yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukaisen oikeasuhtaisen positiivisen erityiskohtelun toteuttaminen.

Käytännössä kuntoutusrahaoikeuden rajaaminen 16–17-vuotiailta nuorilta lisää riskiä siitä, että kuntoutuksen kohderyhmään kuuluva nuori jää ilman ammatillista koulutusta työelämän ulkopuolelle, jolloin riski joutumisesta työkyvyttömyyseläkkeelle kasvaa. Tästä riskistä aiheutuvien elinkaarikustannusten vaikutus julkiseen talouteen jää esityksessä epäselväksi. Esityksestä ei myöskään käy ilmi, miltä osin tilanne on muuttunut kohderyhmään kuuluvien nuorten osalta siitä, kun mahdollisuudesta myöntää nuorten kuntoutusrahaa säädettiin. Jos tosiasiallisissa olosuhteissa, joiden vuoksi tiettyyn ihmisryhmään kohdistetaan positiivista erityiskohtelua, ei ole tapahtunut muutosta taikka syrjinnästä johtuvat haitat edelleen jatkuvat, ei erityiskohtelun poistamista voida arvioida yhdenvertaisuuden parantamisena. Lisäksi ottaen huomioon, että nuorten ammatillisen kuntoutuksen myöntämisedellytyksiin ehdotetaan saman aikaisesti lausuttavana olevassa toisessa hallituksen esityksessä (VN/36258/2023) tiukennuksia, esityksessä esiin nostettujen riskien toteutumisen todennäköisyys vaikuttaa huomattavalta.

Lisäksi valtuutettu nostaa esiin, että esityksessä ei ehdoteta muutoksia sairausvakuutuksen päivärahamaksun alaikärajan osalta. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että jatkossa 16 vuotta täyttänyt, mutta alle 18-vuotias, nuori rahoittaisi sairausvakuutuksen päivärahaetuksia, mutta ei olisi kuitenkaan oikeutettu sairauspäivärahaan. Vuonna 2023 alle 18-vuotiaita sairauspäivärahan saajia oli 786. Esityksen perusteella sairausvakuutuksen päivärahamaksulla rahoitetaan 16 vuotta täyttäneille myös vanhempainpäivärahoja ja työterveyshuollon korvauksia vähäisissä määrin. Vaikka sairausvakuutuksen päivärahamaksulla rahoitetaan myös muita etuuksia kuin sairauspäivärahaa eikä päivärahamaksua peritä alle 16 499 euron vuosittaisista tuloista, asettaa muutos sosiaalivakuutusmaksuja maksavat palkansaajat ja yrittäjät epäsuotuisampaan asemaan iän perusteella eikä menettelylle ole esitetty hyväksyttäviä tavoitteita. Pelkästään sitä, että muutoksen

vaikutus kohdentuu verrattain pieneen henkilökoukkoon, ei voida pitää hyväksyttävänä perusteena erilaiselle kohtelulle.

Kristina Stenman

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Marko Leimio

Erityisasiantuntija

Stenman Kristina
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto

Leimio Marko
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto